

Balázs Ádám – Nagy Gergő

Előzetes jelentés Álmosd-Téglavető dűlő lelőhelyről*

Álmosd Magyarország keleti peremén található, Hajdú-Bihar megyében, az Érmelléki löszös háton. A településen 2017-ben több alkalommal a debreceni Déri Múzeum végzett megelőző feltárást egy OGD-s gázvezeték-fektetés keretében. Első két lépésben az Álmosd–Kokad között létesülő 5,9 km hosszú vezeték nyomvonalán, amely a településtől keleti és déli irányban haladt. A vizsgált területről az előzetes terepbejárás alkalmával vas-kori (szkíta), római császárkori (szarmata) és újkori leletanyag került elő. A nyomvonalon két azonosított lelőhelyet kutattunk meg, ebből a jelen dolgozat témáját képező Álmosd-Téglavető dűlő nevű lelőhelyen 2017-ben, több alkalommal folyt feltárási.¹ Első lépésben 7 jelenséget tártunk fel, amelyből 4 esett a nyomvonalba, 3 pedig a K1-es kút mellett létesített vízelvezető árokba. Ebből 6 bronzkori és egy középkori gödör került elő. A második alkalommal a kijelölt lelőhelyen kívül, a beruházók bejelentése nyomán további 3 jelenséget sikerült megmentenünk (1. tábla). Ebből egy ismeretlen korú és egy bronzkori gödör, illetve egy késő szarmata sír került elő.

1/1-es számú gödör (Hajdúbagos/Cehăluț csoport)

Kerek, rézsűs falú, egyenes aljú sekély gödör. A nyesett felszíntől mért mélysége 37 cm, átmérője 148 cm (2. tábla, 1. kép). Foltja jól látható volt. Betöltése szürkésfekete homokos humusz, sárga homokfoltokkal. A kevés leletanyaga ellenére könnyen datálható gödör, mivel egy sraffozott háromszöggel díszített, ívelt nyakú, kihajló peremű tál töredéke, illetve egy bekarcolt vonallal díszített bögre oldaltöredéke a fül kezdetével jól körvonalazza a késő bronzkor első fázisának kerámiaanyagát. A gödörből az említett darabokon kívül csak kis mennyiségű patics és egy díszítetlen oldaltöredék került elő.

2/2-es számú gödör (Hajdúbagos/Cehăluț csoport)

Kerek, szűkülő aljú, rézsűs oldalú, relatíve sekély gödör. A nyesett felszíntől mért mélysége 60 cm, átmérője 193 cm (3. tábla, 5. kép). Betöltése tömör fekete homokos humusz, sárga agyagpettyekkel és szénpettyekkel.² Közepes mennyiségű leletanyaga igen gazdag képet mutat, hisz előkerült belőle egy hordozható tűzhely aljának, szájának és rostélyának két összeillő töredéke. A kerámiaanyag nagy része díszített.

Előzetesen elmondható, hogy több, később részben összeilleszthető darab is van az anyagban. Ilyen egy feketére égett, cserépzúzalékkal és homokkal soványított, ívelt nyakú, felhúzott fülű, nyomott gömbös testű bögre, melynek nyakvonala három párhuzamosan

* A X. Bihari Diétán (2017. december 7–8., Berettyóújfalú) elhangzott előadás írott változata.

¹ Jelen tanulmány csak az első két feltárással foglalkozik. Szeretnénk köszönetet mondani V. Szabó Gábornak, Pusztainé Fischl Klárának és Szigeti Annának a cikkben nyújtott segítségért.

² A gödörből gyűjtöttünk kis mennyiségű – összesen tizenöt – részben töredékes állatsontot, melyek egy részéből továbbiakban ¹⁴C-es kormeghatározást tervezünk végezni.

bekarcolt vonallal hangsúlyozott, vállvonalát kettős bekarcolt vonalpár kíséri, melyből kettős vonalból kialakított háromszög díszek „lőgnak le”. Ennek a bögrének tíz töredéke könnyedén összeilleszthető (3. tábla, 4. kép).³

Két vöröses-barnásra égett, homokkal és cserépzúalékkal soványított összeilleszthető töredék egy tálhoz tartozott. Az alja mentén sraffozással kitöltött, ívelt oldalú, bekarcolt háromszögek egy stilizált napot mintáznak. A „nap motívumon” belül további ívelt oldalú, összekapcsolódó, bekarcolt vonalakkal kitöltött háromszög díszítések találhatóak (3. tábla, 3. kép).

Előző tárgyhoz hasonló egy szintén valószínűleg tálhoz tartozó, vörös színű, néhol szürke foltosra égetett, cserépzúalékkal és homokkal soványított töredék, aminek az alját kettős vonalpár kíséri, felette az alján szintén teljesen körbekísérő, felfelé álló, egy és két vonalból kialakított, bekarcolt háromszög díszítés található. Az alján lévő kör belsejében két, kettős bekarcolt vonalból kialakított keresztdísz van. A díszítések összessége itt is „nap motívumot” alkot (3. tábla, 2. kép).⁴

Valószínűleg egy ívelt nyakú, kihajló peremű tál töredéke lehet az a három, vöröses-barnás foltosra égetett, cserépzúalékkal és homokkal soványított töredék, melyeken a vállvonalat kettős bekarcolt vonalpár kíséri, amely alatt ívelt oldalú, bekarcolt vonalkötegekkel kitöltött háromszög díszítés található. A háromszögek végén benyomott kerek dísz található (3. tábla, 1. kép).⁵

Előkerült egy barna-vörös foltosra égetett, durva szemcséjű cserépzúalékkal soványított, bordázott nyakú, enyhén kihajló peremű fazék töredéke is, melynek felülete erősen repedezett a használattól. A kerámianyag részét képezi még kilenc töredék: két összeillő, szürke színű darab; egy kisméretű, kihajló peremű bögre töredéke; egy éles aljvonalú fenéktöredék és öt másik, díszítetlen oldaltöredék.

3/3-as számú gödör (Gáva kultúra)

Kerek, egyenes aljú és oldalú, viszonylag sekély gödör (2. tábla, 2. kép). Foltja már a humuszréteg eltávolításakor látható volt. Betöltése fele részben fekete, agyagos humusz volt paticspötyökkel, másik fele szürkésárga színű humusz, sárga homokfoltokkal és paticspötyökkel. Az altalajban mért mélysége 52 cm, átmérője 2 méter volt. Az összesen nyolc darab kerámiatöredék, ami innen került elő, kivétel nélkül a Gáva kultúra jellegzetes, kívül vörössárga vagy szürke, belül fekete színűre égett vagy kívül fekete, belül sárgásbarna színű cserépzúalékkal és homokkal soványított kerámiája.

4/4-es számú gödör (Bronzkor)

Ovális, enyhén rézsűs oldalú, egyenes aljú, sekély gödör. Hossza 254 cm, szélessége 212 cm, relatív mélysége 28 cm (2. tábla, 3. kép). Betöltése szürkésbarna, homokos

³ A bögrére a középső bronzkorból és a késő bronzkor elejéről számos párhuzamot lehet találni. Ld. Banner-Bóna 1974.; Bóna 1975.; Bader 1978.; Sz. Máthé 1988.;

⁴ Hasonló fenékdíszítéseket ld. Bóna 1975. Taf. 139: 1–3, Taf. 152: 14; Bader 1978. 176: Pl. XXV: 9.

⁵ A díszítések végén található benyomott vagy bebökött „záró motívumok” az Otomány/Otomani kultúra több, középső bronzkori kontextusából ismertek, a díszítés megjelenik bögréken és tálakon is. Ld. Bóna 1975. Taf. 134: 5, 6, 9, 13, Taf. 135: 2–3, 8–9, 12–13, Taf. 139: 6, Taf. 152: 7–8. Ordentlich et al 2014. Pl. IV: 2, 4.

humusz, sárga homokpöttyökkel. A gödör összesen egy darab kerámiatöredéket tartalmazott. Az ujjbenyomkodással tagolt, enyhén kihajló peremtöredék sajnos nem elegendő a pontos korszak megjelölésére, de azt elmondhatjuk, hogy a bronzkorból való.

5/5-ös számú gödör (proto-Gáva)

Kerek, enyhén méhkas alakú, egyenes aljú gödör. Betöltése erősen rétegződött, 90-100 cm mélységben egy átégett paticsos réteg volt, ami alatt fekete, hamus réteg feküdt. Nagyjából 60 cm mélységben egy egész edény került elő, alján vastag falú hombárok egybefüggő töredékei feküdtek szenes rétegben. A gödör északkeleti felét a vízelvezető árok ásásakor megbolygatták. A gödör már a humuszban jelentkezett. Mélysége 120 cm, átmérője 170 cm (4. tábla, 4. kép).⁶

Ez a gödör jelentkezik a leggazdagabb leletanyaggal. A gödör közepén, nagyjából 60 cm mélységben egy szinte teljesen ép, kívül barnásvörös, belül másodlagos égéstől vörös és fekete színű, cserépzúalékkal és homokkal soványított, egyenes peremű, felhúzott fülű kónikus tál került elő (4. tábla, 3. kép). A tál füle és peremének két részlete hiányzik. A tál egy erősen kiégett, paticsos réteg mellett feküdt (4. tábla, 5. kép), belsejében aprószemcsés patics volt.⁷

A gödörből nagy mennyiségű kerámia került elő. Főleg vöröses színű, durva cserépzúalékkal soványított, vastag falú fazekak és hombárok töredékei. A gödör alján, szenes rétegen minimum két hombárperem és oldaltöredékei feküdtek (4. tábla, 2. kép). A gödör tetején előkerült egy vörös színű, függőlegesen kannelúrozott és függőleges bordadíszítésű edény két töredéke⁸ (4. tábla, 1. kép), illetve egy kétszer két párhuzamos vonallal bekarcolt oldaltöredék.

6/6-os számú gödör (Hajdúbagos/Cehăluț csoport)

Kerek, rézsús oldalú, enyhén teknős aljú gödör. A gödör keleti felét a vízelvezető árok ásásakor megbolygatták. Betöltésében két réteg volt elkülöníthető: egy szürkésfekete, tömör, agyagos humusz sárga homok, patics- és mészpöttyökkel, illetve egy szürkésbarna, homokos humusz sárga homokfoltokkal, patics- és sárga homokpöttyökkel. Átmérője 138 cm, relatív mélysége 60 cm (5. tábla, 5. kép). Leletanyaga jól reprezentálja a

⁶ Az objektum betöltésében egy nagyméretű őrlőkö töredéke és egy obszidián penge is előkerült. A kis mennyiségű (tíz darab) állatcsont egy részét a jövőben C¹⁴-es kormeghatározásra tervezzük használni. Az objektumból tettünk el faszenet, illetve három földmintát különböző rétegekből, ami segíthet a korai környezet részleges rekonstrukciójában.

⁷ A tál párhuzamait Szajláról és Borsodbótáról ld. Kemenczei 1984. 282: Taf. LXXII. 10. kép, 292: Taf. LXXXII. 5., 19. kép, 298: Taf. LXXXVIII. 16. kép.

⁸ A két töredék az edény hasáról származik. Az edény formáját és díszítését a későbronzkorban több kultúra is használja. Ld. Bader 1978. Pl. XXI. 18. kép; Kemenczei 1984. 228: Taf. XVIII. 4. kép, 242: Taf. XXXII. 19. kép; L. Nagy 2005. 102: XI. tábla, 10. kép, 104: XIII. tábla, 1. kép; Marta et al 2010. 271: Pl. 38, 1. kép.

Hajdúbagos/Cehaluț csoport korai fázisát, bár az objektum legfelső rétegébe a szántás belekevert egy szürke szarmata oldaltöredéket.⁹

Érdekes lelet egy ívelt nyakú, kihajló peremű tál töredéke, aminek a vállvonala kettős bekarcolt vonallal hangsúlyozott, mely alatt beszürkált díszítéssel kitöltött, ívelt oldalú, lelógó, bekarcolt háromszögek találhatóak. Egy háromszög vége kettős bekarcolt vonalpárrá alakul át, ami a tárgy alja felé tart. Az utoljára említett díszítés mellett, egy feltehetően a készítő által csak felskiccelt, vagy elrontott kettős, bekarcolt vonalpár látható, melyet részben eltüntettek (5. tábla, 4. kép).¹⁰

Középső bronzkori hagyományokat mutat egy barna-vörös, foltosra égett, cserépzúzalékkal és homokkal soványított, enyhén nyomott fülű, ívelt nyakú, kihajló peremű, kisméretű fazék töredéke. Vállvonala alatt kettős, bekarcolt vonalpár fut körbe, amiből bebökődésekkel kitöltött és bebökődésekből kialakított lelógó háromszög motívumot alakítottak ki (5. tábla, 2. kép).¹¹

A kerámiaanyag döntő többsége díszítetlen, háztartási kerámiahulladék. Soványításuk főleg homok és cserépzúzalék. Színük túlnyomórészt vörös, de barnás és szürkés színűek is előfordulnak, ami a gödörkemencében való égetés miatt következhetett be. Egy fekete-barna foltosra égett darabon egy íves, kettős párhuzamos karcolás található (5. tábla, 1. kép).

Különleges leletnek számít a lelőhelyen egy díszített edény oldalából másodlagosan kialakított korong, melynek szélén az eredeti edény kettős, bekarcolt vonalpár díszítése látható. A korong lehetett valamilyen korabeli játék vagy annak része, de pontos funkcióját egyelőre nem lehet megállapítani. A tárgy típusa, bár ritkább, de általánosan elterjedt a középső bronzkortól. Átmérője: 4,5 cm; vastagsága: 0,9 cm (5. tábla, 3. kép).

7/7-es gödör (Középkor)

Kerek, rézsús oldalú, egyenes aljú gödör, melynek a vízelvezető árok megbolygatta nyugati felét. Betöltése tömör szürkésfekete humusz sárga homok-, patics- és mészpötytyökkel. A gödör átmérője hozzávetőleg 195 cm, relatív mélysége 50 cm volt (2. tábla, 4. kép). Leletanyagába a szántás őskori töredékeket is kevert, melyek közül a legérdekesebb egy fedő. A középkori kerámia gyorskorongolt, kavicsal és durva szemcséjű homokkal soványított. Színük szürkés-feketés árnyalatokban játszik. Egy töredék nyaka bordázott. A gödörből állatsont és őrlőkő-töredékek is előkerültek.

A lelőhelyen ez az egy feltárt középkorhoz köthető jelenség került elő. A kerámiaanyag alapján a 14–15. századra keltezhető.¹² Hasonló töredékek kerültek elő szórványként a lelőhelytől Ny-ra található markáns magas parton. A felső, bolygatott rétegből előkerült őskori leletanyag jellegtelen.

⁹ A gödörből előkerült kis mennyiségű patics és összesen kilenc darab állatsont is, ami a jövőben használható C¹⁴-es kormeghatározásra.

¹⁰ A tál jó párhuzamát ld. Németi–Molnár 2007. 362: 73. tábla, 2. kép, 4. kép, 398: 109. tábla, 399: 110. tábla.

¹¹ A kisméretű fazék formái párhuzamait, különböző díszítésekkel ld. Németi–Molnár 2007. 376: 87. tábla, 3. kép, 385: 96. tábla, 1. kép, 386: 97. tábla, 1. kép, 391: 102. tábla, 1. kép; Marta et al 2010. 234: Pl. 1, 6. kép, 265: Pl. 32, 2. kép.

¹² Parádi 1963.

8/8-as számú gödör (Ismeretlen korú)

Kerek, rézsús aljú, egyenes oldalú sekély gödör. Betöltése fekete humusz, agyagfoltokkal és paticspöttyökkel. Leletanyag nem került elő belőle, így a kora nem meghatározható, de a bronzkori objektumokhoz közel került elő. Átmérője: 170 cm, nyesett felszíntől mért mélysége 25 cm (2. tábla, 5. kép).

9/9-es számú gödör (Bronzkor)

Ovális, rézsús oldalú, egyenes aljú, sekély gödör. Nagy része valószínűleg a humuszrétegben volt, így a gépi földmunka után nagyon sekély gödör maradt. Hossza 200 cm, szélessége 156 cm, relatív mélysége 5 cm (2. tábla, 6. kép). Betöltése sárga agyagfoltokkal kevert szürkésbarna humusz. A gödörből származó leletanyag nem alkalmas a gödör konkrét korának meghatározására, de elmondható, hogy az egy darab kézzel formált kerámiatöredék, ami innen előkerült, az bronzkori.

10/10-es számú temetkezés (Szarmata)

D-É tájolású, lekerekített sarkú téglalap alakú sírgödör. A csontváz koponyáját és bal vállát megsemmisítette a munkagép, de a sír bolygatatlan és rabolatlan volt (6. tábla, 1–2. kép). A csontok jó állapotúak. Bal karja alatt vaskard feküdt (6. tábla, 3. kép). A kardtól balra üveg pohár talpa volt, medencecsontja alatt vaskést találtunk. Jobb kezénél vasveret került elő. A csontváz sírban mért hossza 170 cm volt, de koponya nélkül. A sírgödör hossza 220 cm, szélessége 105 cm. A sír mélysége 24 cm volt a rábontás mélységétől. A temetkezés csaknem tükröképe került elő Sándorfalva-Eperjesről, a Kr. u. 4–5. század fordulójára datálható.¹³

1. számú melléklet: Kétélű vaskard. Megmaradt hossza nagyjából 75 cm. Állapota kiváló, a leletet „*in situ*” helyzetében gipszpólyába helyeztük. A típusa valószínűleg gyűrűs markolatú kard, bár a gyűrűt a markolattüskéjéről „elvitte” a munkagép. Szélessége hozzávetőleg 8 cm. A kard valószínűleg a tokjában van. A tok két függesztő fülének nyomait a kard hegyétől 20 cm-re, illetve a markolattüskétől 20 cm-re dokumentáltuk.

2. számú melléklet: Üveg pohár törött, kerek talpkorongja. Közepén lyukas. Esetleg a kadról lógó díszként hasznosíthatták. Átmérője 3,7 cm, vastagsága: 1 cm.

3. számú melléklet: Vaskés. Nincs nyéltüskéje vagy letört. Hossza: 8,2 cm; szélessége: 2 cm.

4. számú melléklet: Vas lemezveret töredéke. Közepes megtartású, láthatóan töredékes, korrodált darab. Hossza 2 cm; szélessége 1,5 cm.

¹³ Vörös 1982. 140–144.

A leletanyag előzetes értékelése

A lelőhelyen a Hajdúbagos/Cehăluț csoport három gödrét tudtuk azonosítani. Anyaguk jól rokonítható a Nagykárolyi-síkságon és az Ér-völgyében feltárt Ottomány IIIb-nek nevezett kerámiaanyaggal, ami legtöbbször a tell típusú települések tetején, mint záró réteg kerül elő.¹⁴ A másik, jó párhuzama a gödröknek a Hajdúbagos/Cehăluț csoport Körösszegapáti–Pál-lapály és Körösszakál–Gál tanya lelőhelyen 1983-ban és 1985-ben Sz. Máthé Márta által feltárt leletanyaga.¹⁵

Az általunk feltárt 2. gödör leletanyaga jól tükrözi a Hajdúbagos/Cehăluț kerámiastílus még középső bronzkori kerámiahagyományokat őrző műveltségét. A feltárt gödrök anyagán csak kevés a halomsíros kultúra kerámiaművességére jellemző elem érzékelhető, az Ottomány/Otomani kultúra által használt díszítések viszont jól megfigyelhetőek.¹⁶

Az Álmosd-Téglavető dűlőn kiásott 6-os gödörben talált kerámiaanyag formai jegyei és díszítései jól párhuzamosíthatóak a Nagykároly-Bobáld tell településen feltárt G6-os gödör anyagával. A „barokkosan” elnyújtott, bekarcolt vonaldíszítések jellemzik az álmosdi 6-os gödörben feltárt tál töredékét. A bobáldi G6-os gödörben is jellemző díszítés a háromszögek bebökődéssel történő kitöltése, de szintén bebökődésekkel alakítják ki a kisméretű fazekak díszítését.¹⁷

A lelőhelyen nem kerültek elő olyan Hajdúbagos/Cehăluț kerámiák, amiknek díszítése tartalmazott volna többszörösen árkolt bütyköket, pontsorrall keretezett díszítéseket, nyakvonalon futó, sokszoros kannelúrát vagy pontsorrall keretezett lencsedíszeket.¹⁸ Ebből arra következtethetünk, hogy a feltárt gödrök anyaga idősebb a csoport névadó lelőhelyénél, Hajdúbagos-Daraboshegynél,¹⁹ hisz ekkor még nem alakultak ki ezek, a csoport szinte minden kerámiáján megjelenő díszítések. Az RBC időszakra keltezhető leletanyag hiánya véleményünk szerint csak az ásatás kis méretének tudható be. A terület teljes terrepbejárásával valószínűleg kitölthető lenne ez az időbeli hiátus. A gödrök radiokarbon vizsgálata nagymértékben hozzájárulhatna a terület késő bronzkori kerámiastílusainak tényleges időrendi besorolásához, hisz a kerámiastílus időbeli felosztása és teljes tipológiai értékelése még nem történt meg.

A Hajdúbagos/Cehăluț csoport településeinek teljes elterjedéséről még nem született térkép, ahogy az azt megelőző Ottomány/Otomani kultúra településeiről sem. A környező területen a Hajdúbagos/Cehăluț csoport lelőhelyei²⁰ arról tanúskodnak, hogy a csoportot kronológiailag megelőző Ottomány/Otomani kultúra településszisztémájához képest²¹ a korábban kihasználatlan Érmelléki löszös háton hoztak létre sűrű település-

¹⁴ Némethi–Molnár 2007. 37. 76. lábjegyzet; 134–148.; 66–140. tábla.

¹⁵ Dani 2005.; Nagy 2007. A csoport kutatástörténetétől eltekintünk jelen dolgozatban. A csoport kutatástörténetét jól összefoglalva ld. Némethi 2009.

¹⁶ Nagy 2005. 84.; Nagy 2007. 33.

¹⁷ Némethi–Molnár 2007. 147. A két díszítést és azok kombinációit ld. Némethi–Molnár 2007. 78. tábla, 79. tábla, 1. kép, 84. tábla, 2. kép, 86. tábla, 1. kép, 88. tábla, 1. kép, 96. tábla, 1. kép, 100. tábla, 2. kép, 103. tábla, 2. kép, 109. tábla, 1–2. kép, 110. tábla, 1–3. kép, 111. tábla, 1–3. kép, 113. tábla, 1–2. kép, 128. tábla, 1. kép.

¹⁸ Ld. AC, EA, EB, EC, FA, FG díszítéseket Marta et al 2010. 233. Pl. 4.

¹⁹ Kovács 1970.

²⁰ Nagy 2007. II. ábra.

²¹ Dani–P. Fischl 2009. 2. kép.

hálózatot, amelybe Álmosd-Téglavető dűlő jól beleilleszthető. A folyók közvetlen közelsége már nem volt olyan fontos tényező egy település alapításánál, mint a középső bronzkorban. Ez a településszisztéma-változás az egész Kárpát-medencében érzékelhető a halomsíros időszaktól. Az ezelőtt lakatlan vagy kevésbé lakott területeken – mint az Érmelléki löszös hát – az addigi időszakoktól eltérő sűrűbb településhálózatok jöttek létre.²²

Az álmosdi 5-ös gödör feltárt leletanyaga alapján az RBD-HaA időszak proto-Gáva típusú leletanyagával mutat párhuzamot. A proto-Gáva kerámiastílus az Érmelléken a Hajdúbagos/Cehăluț stílusból alakul ki.²³ Ez nem egyedülálló jelenség a Hajdúbagos/Cehăluț csoport által használt településeken, hisz a proto-Gáva leletanyag megjelenik Nyíregyháza–Orosz,²⁴ Nyírlugos–Szennyepuszta/Szabadságtelepen is.²⁵ L. Nagy Márta véleménye szerint ezen átmeneti időszak jelenléte nem meglepő, hanem a kevés adat erre a jelenségre inkább kutatási hiányosságból fakad.²⁶ A gödör leletanyagában már megjelennek a kívül fekete, belül sárgászörös kerámiák, de arányuk még elenyésző. A lelőhelyen feltárt 3-as gödör leletanyaga már kizárólag ilyen módon készült kerámiából áll.

A szarmata sír előkerülési körülményei nem tették lehetővé azt, hogy megállapítsuk tartozott-e körárok a temetkezéshez. A Déri Múzeum korábbi terepbejárásai alkalmával már gyűjtöttek szarmata és gepida kerámiákat a területen. A gázvezeték későbbi feltárásai során előkerültek a szarmata településhez köthető hulladéktárló gödrök is. A 14–15. századi, középkori gödör anyaga a mélyszántás által erősen kevert volt, de valószínűleg nem egyedülálló, ehhez a korhoz köthető jelenség.

²² Sümegei 1998. 376.; V. Szabó 2004. 149–151.; Bóka 2012.; Bóka 2013.; V. Szabó 2017. 251–252.

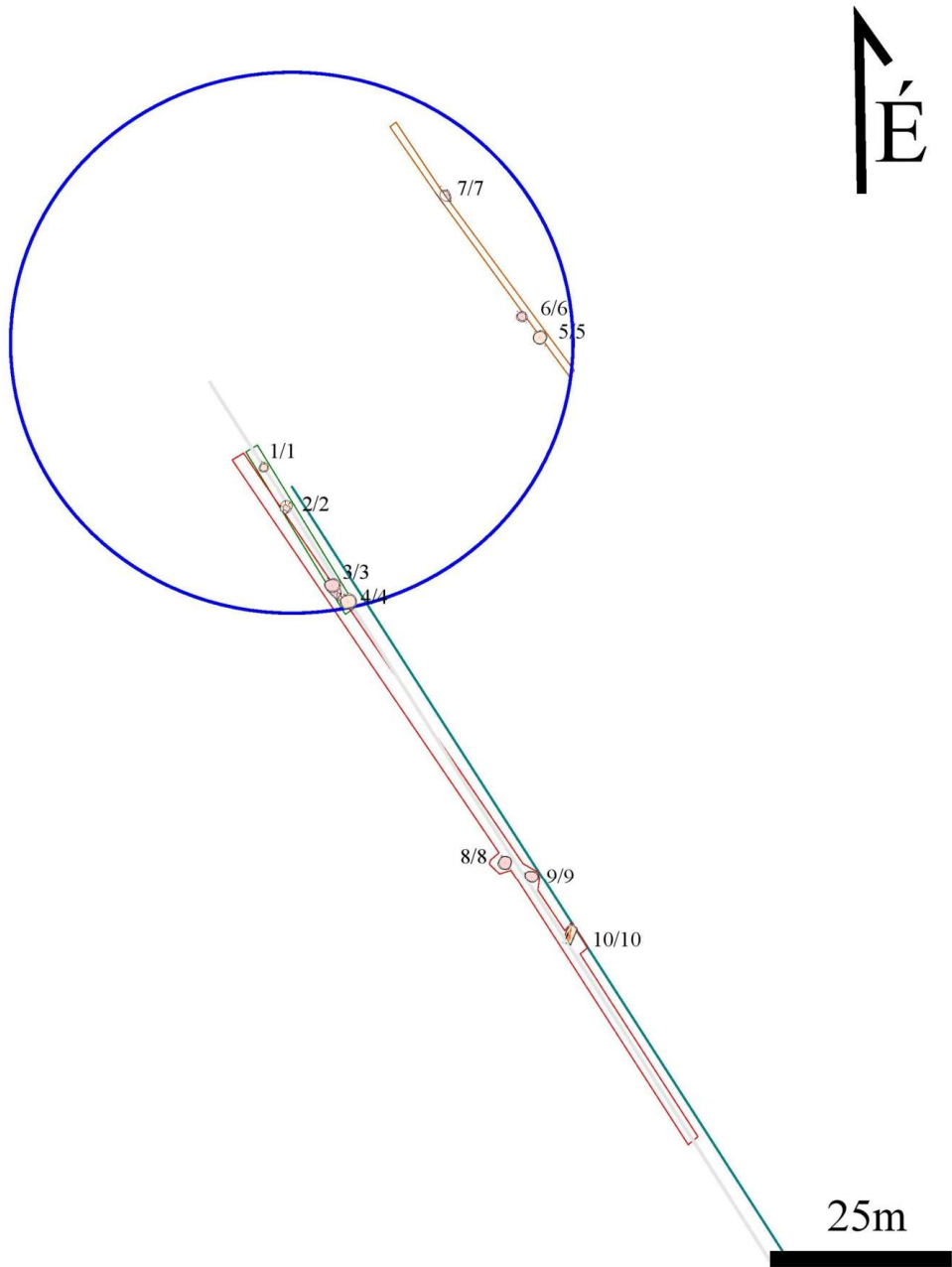
²³ V. Szabó 2017. 239–242.

²⁴ Marta et al 2010.

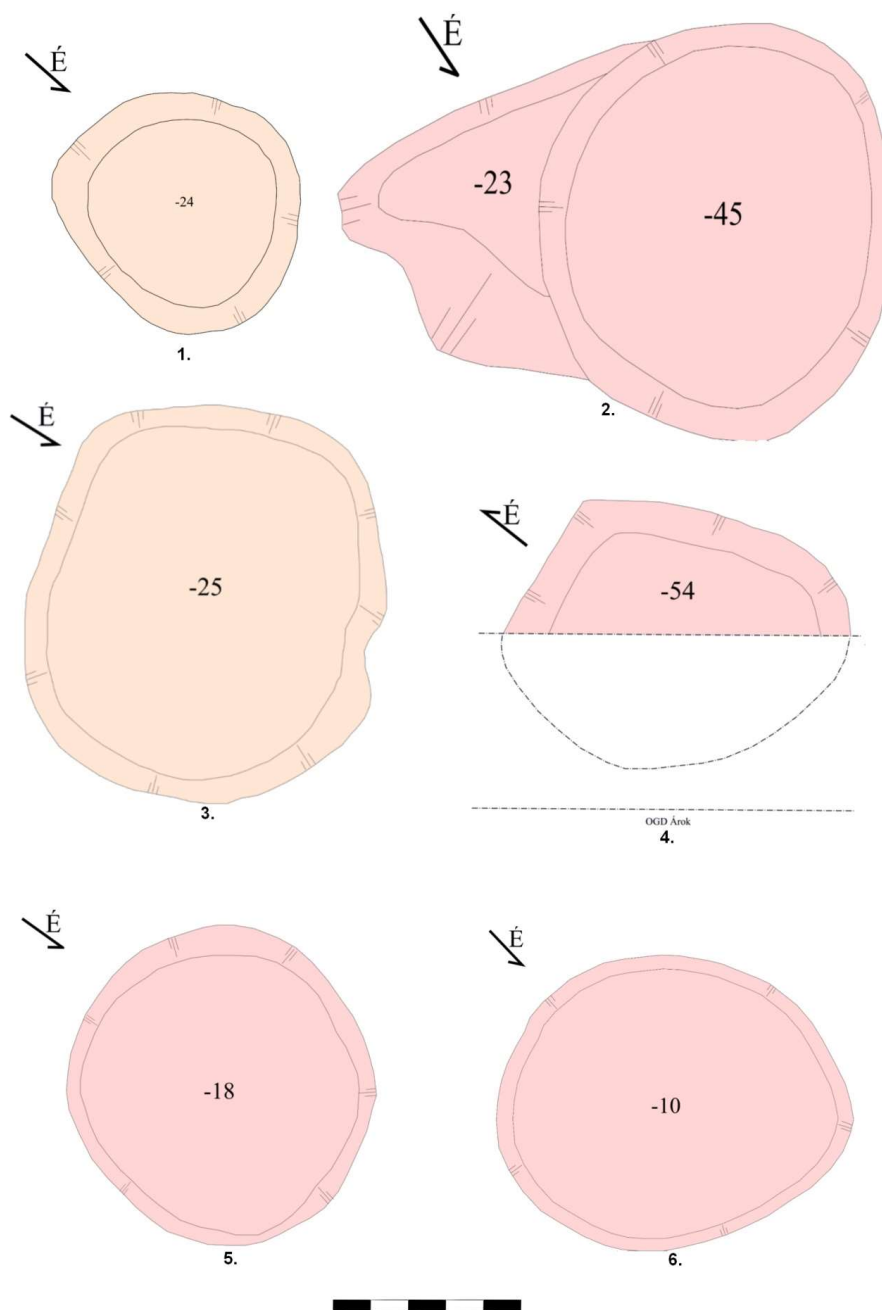
²⁵ Nagy 2005.; De lásd még: Kovács 1970. 42; Szakoly, Debrecen-Haláp, Debrecen-Pozsonyi út, Hajdúsámson-Majorsági földek, Berettyóújfalú-Herpály.

²⁶ Nagy 2005. 85.

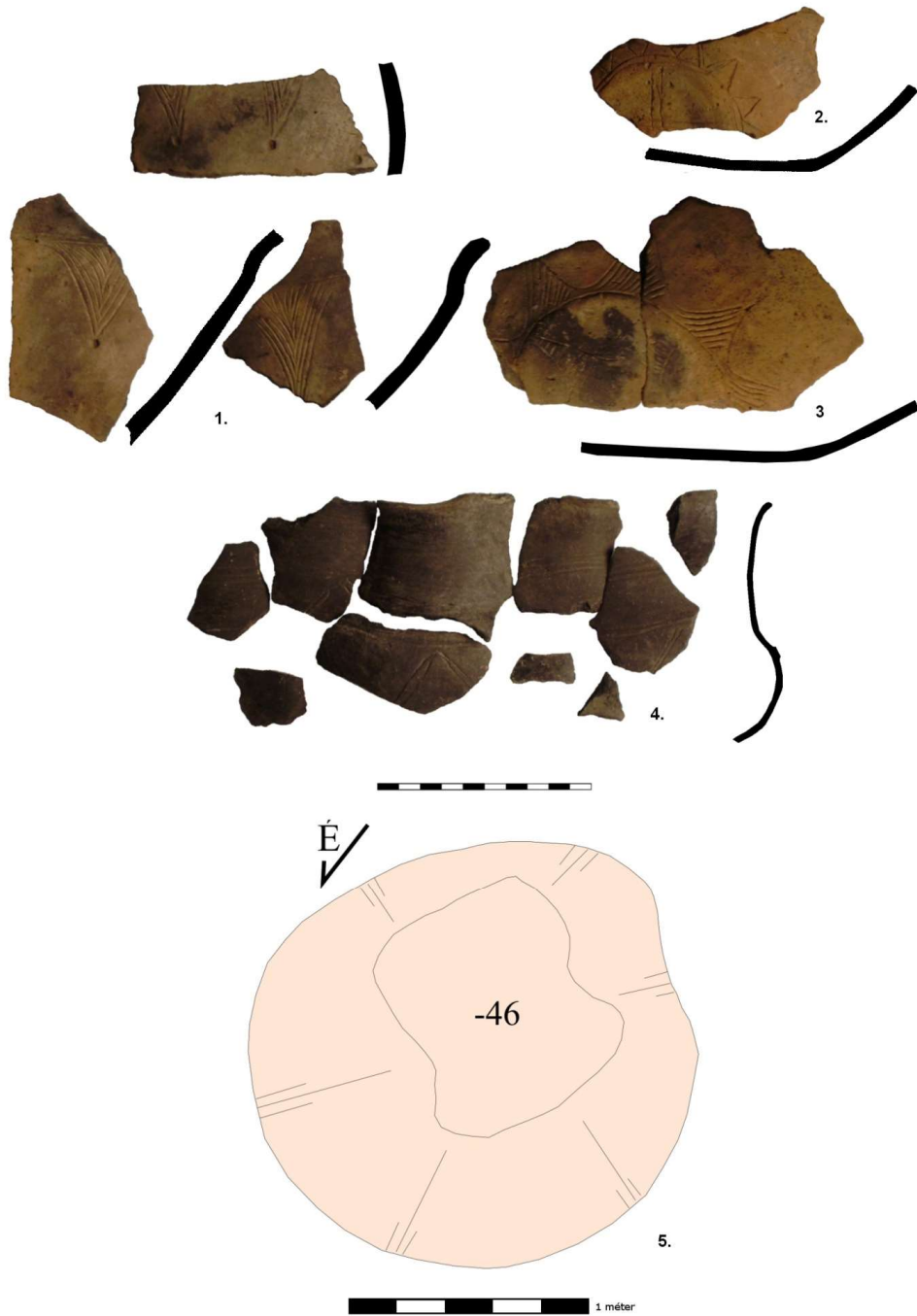
Mellékletek

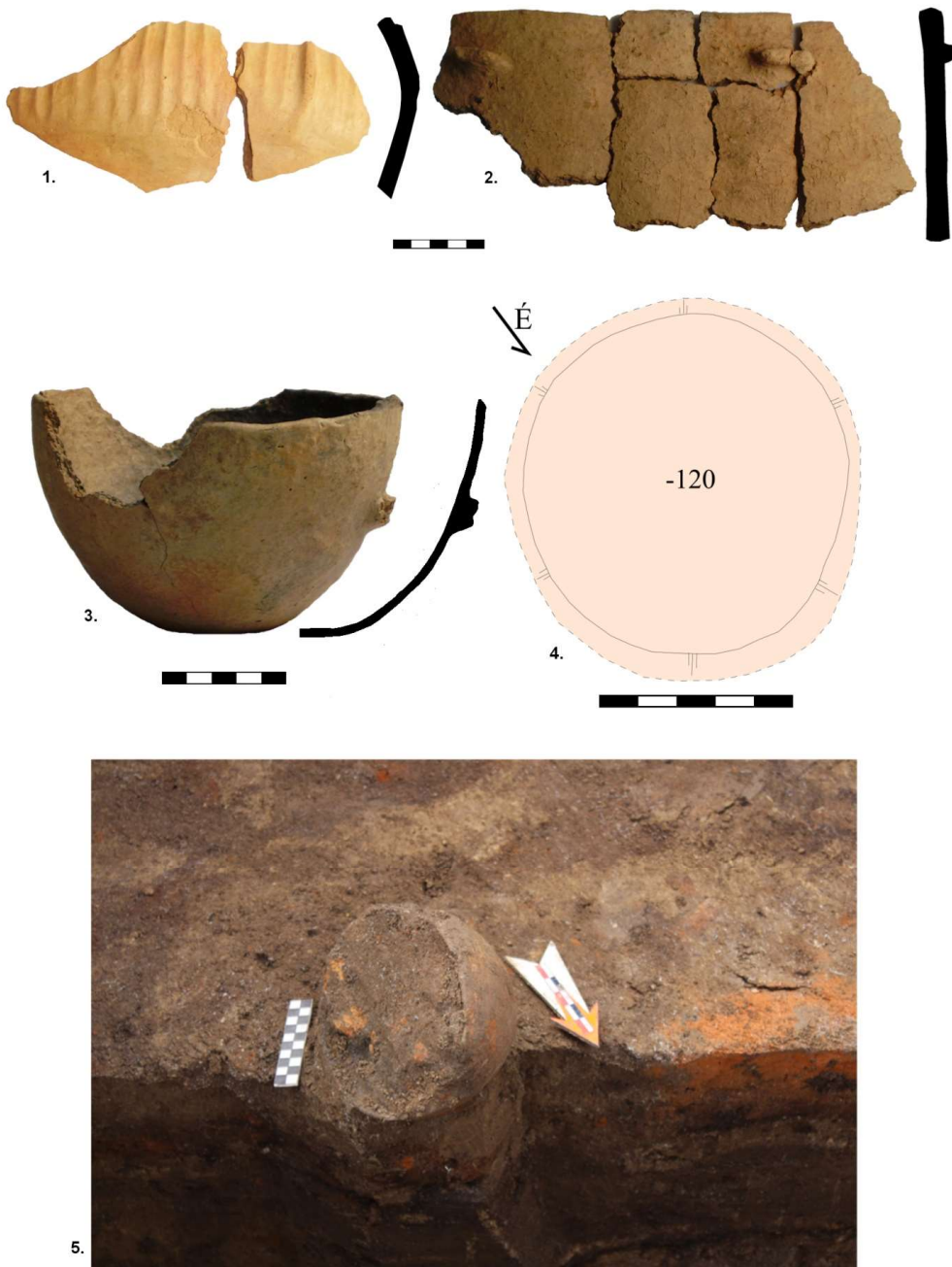
1. tábla. Az ásatás összesítő térképe.

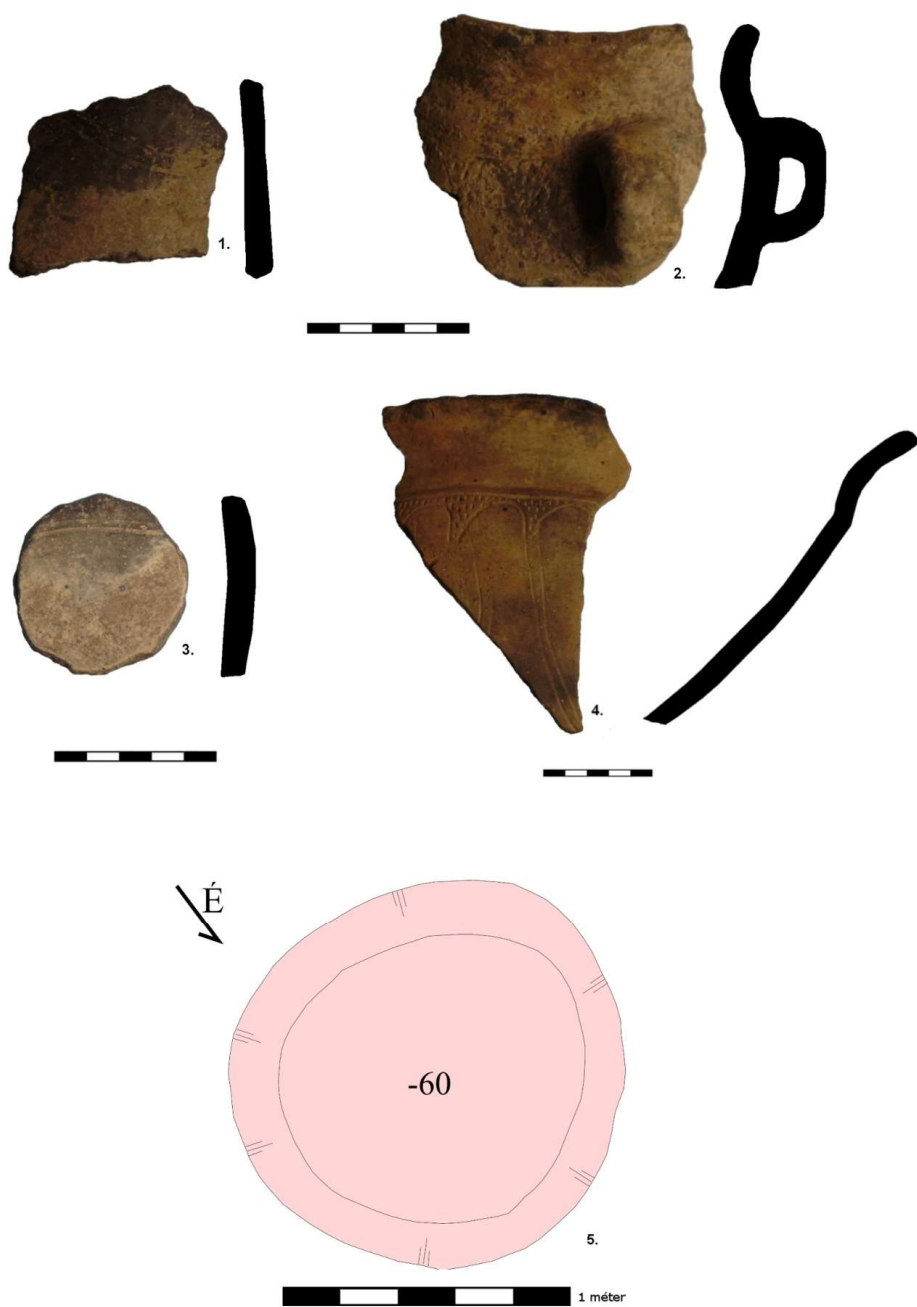
2. tábla. Feltárt objektumok felszínrajzai. 1. kép: 1-es objektum; 2. kép: 3-as objektum; 3. kép: 4-es objektum; 4. kép: 7-es objektum; 5. kép: 8-as objektum; 6. kép: 9-es objektum.

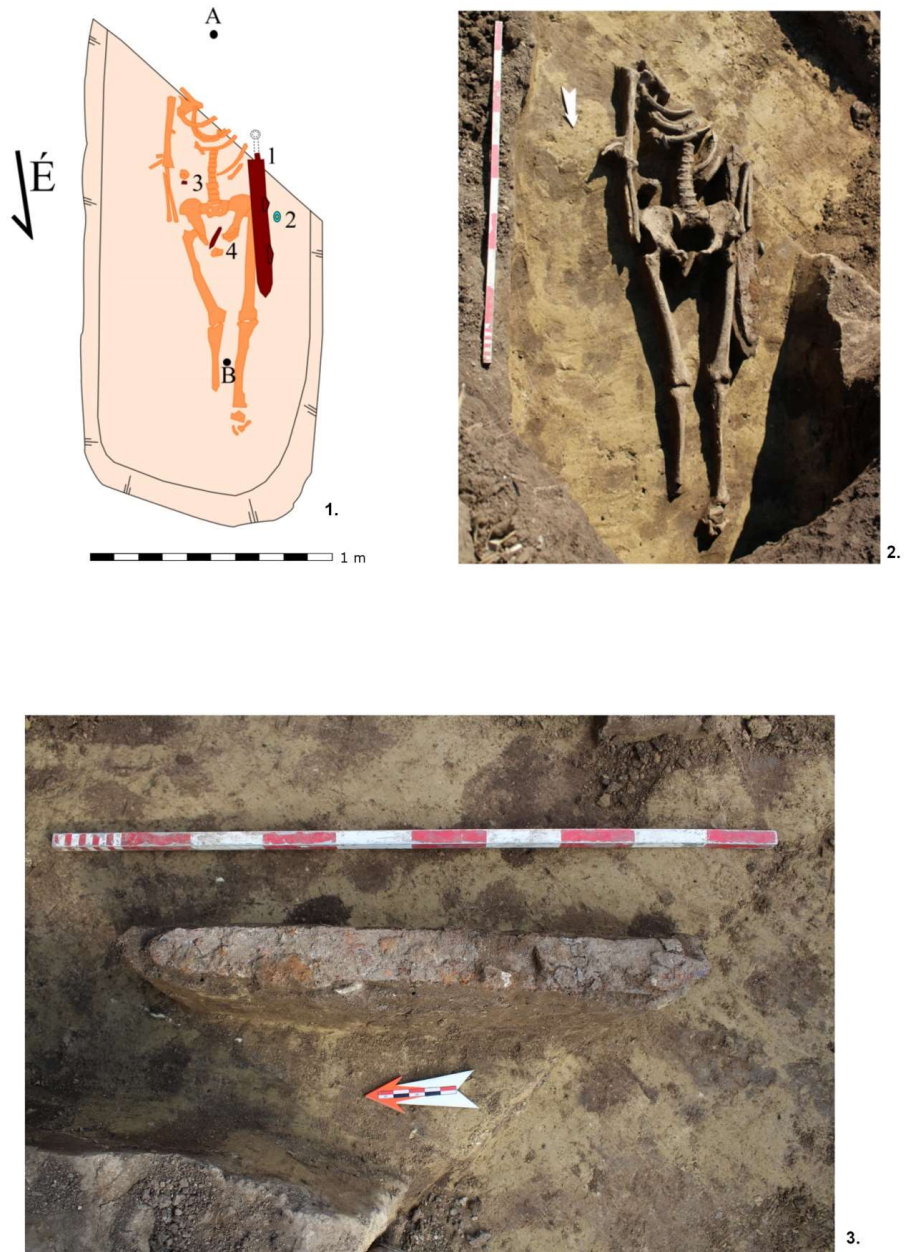
3. tábla. 2-es objektum: 1–4. kép: válogatott kerámiaanyag; 5. kép: az objektum felszínrajza.

4. tábla. 5-ös objektum: 1–3. kép: válogatott kerámiaanyag; 4. kép: az objektum felszínrajza; 5. kép: részletfotó az objektum feltárásáról.

5. tábla. 6-os objektum: 1–4. kép: válogatott kerámiaanyag a gödörből; 5. kép: a gödör felszínrajza.

6. tábla. A feltárt szarmata temetkezés: 1. kép: a temetkezés sírrajza; 2. kép: fénykép a temetkezésről; 3. kép: részletfelvétel a kard „in situ” csomagolása előtt.

Ádám Balázs – Gergő Nagy

Preliminary Report of the Álmosd-Téglavető-dűlő Excavation

This article describes the 2017 archaeological investigation of the site called Álmosd-Téglavető-dűlő Álmosd, carried out by the Déri Museum in preparation for the installation of an OGD gas pipeline. The site in question was discovered to include ceramic evidence of Neolithic, Bronze Age, Iron Age, Sarmatian Roman-Empire Age, and Medieval Ages during the preliminary field survey. A Scythian bronze arrowhead was discovered concurrent to the survey via metal detection.

Furthermore, this report details the findings of the site's two-phase excavation. The initial excavation phase discovered seven objects, including six Bronze Age pits and one Medieval pit. The second phase was needed because OGD located three additional archaeological objects; the ensuing excavation ascertained that one object dated to the Bronze Age, one came from an unknown time period, and the remaining object was a Sarmatian warrior grave.

In summation, this article details the archaeological significance and broader implications of the site and further promotes the importance of considering the materials found therein within the context of local parallels.

Szakirodalom

- Bader 1978. Tiberiu Bader: Epoca bronzului în nord-vestul Transilvaniei – Die Bronzezeit in Nordwest Siebenbürgen. București, 1978.
- Banner–Bóna 1974. Banner János, Bóna István: Mittelbronzezeitliche Tell-Siedlung bei Békés. Bp., 1974.
- Bóka 2012. Bóka Gergely: Településtörténeti változások a Körös-vidéken a késő bronzkorban és a vaskorban. Vízrajz, térszínék, és települések – Changes in Settlement Patterns in the Late Bronze and Iron Ages in the Körös Region. Hydrogeology, Reliefs and Settlements. In: Kreiter Attila, Pető Ákos, Tugya Beáta (szerk.): Környezet–Ember–Kultúra. A természettudományok és a régészet párbeszéde. Bp., 2012. 57–67.
- Bóka 2013. Bóka Gergely: Településtörténeti változások a Körös-vidéken a késő bronzkorban és a vaskorban II. Paleoökológiai elemzés. Talajtípusok és településrendszer. In: Marta, L. (Ed.): Peregrinări arheologice între estul și vestul Europei – Archäologische Wanderungen zwischen Ost- und West-Europa. Studii și Comunicări – Seria Arheologie XXIX/1. Satu Mare, 2013. 269–311.
- Bóna 1975. Bóna István: Die mittlere Bronzezeit Ungarns und ihre südöstlichen Beziehungen. Bp., 1975. (Archaeologia Hungarica 49.)
- Dani 2005. Dani János: The Pocsaj Area in the Bronze Age. In: Pál Sümegi, Imola Juhász, Erika Gál (Eds.): Environmental Archaeology in North-Eastern Hungary. Bp., 2005. (Varia Archaeologica Hungarica XIX.) 301–318.
- Dani–P. Fischl 2009. Dani János, P. Fischl Klára: A Berettyó-vidék középső bronzkori telljei (Topográfiai megközelítés). In: Tisicum XIX. Szerk.: Tárnoki Judit. Szolnok, (2009). 103–118.
- Kemenczei 1984. Kemenczei Tibor: Die Spätbronzezeit Nordostungarns. Bp., 1984. (Archaeologia Hungarica LI.)
- Kovács 1970. Kovács Tibor: A hajdúbagosi bronzkori temető. – Bronze Age Cemetery at Hajdúbagos. In: Folia Archaeologica XXI. Szerk.: Sárdy Judit. Bp., (1970). 27–47.
- Marta et al. 2010. Liviu Marta, Daniel V. Sana, Ioan Bejinariu, L. Nagy Marta, Elisabeta Berendi: The Late Bronze Age Settlement of Nyíregyháza-Oros „Úr Csere”. Satu Mare, 2010.

- Sz. Máthé 1988. Márta Sz. Máthé: Bronze Age Tells in the Berettyó Valley. In: Tibor Kovács, Ilona Stanczik (Eds.): *Bronze Age Tell Settlements of the Great Hungarian Plain I*. Bp., 1988. (*Inventaria Praehistorica Hungariae* 1.) 27–122.
- Nagy 2005. Nagy Márta: Késő bronzkori település Nyírlugos határában. – Spätbronzezeitliche Siedlung in der Gemarkung von Nyírlugos. In: *A Nyíregyházi Jósza András Múzeum Évkönyve XLVII*. Szerk.: Almássy Katalin, Istvánovits Eszter. Nyíregyháza, (2005). 63–105.
- Nagy 2007. Nagy Márta: A Hajdúbagos/Cehăluț csoport leletei a Sebes-Körös vidékéről. In: *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 2007*. Szerk.: Magyar Márta. Debrecen, (2008). (*A Debreceni Déri Múzeum Kiadványai LXXX.*) 25–44.
- Németi 2009. János Németi: The Hajdúbagos/Pișcolt–Cehăluț Group. In: *Bronze Age Communities in the Carpathian Basin. Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureș, 24–26 Oct. 2008*. Edited by Sándor Berecki, Rita Németh E., Botond Rezi. Cluj-Napoca, 2009. 203–221.
- Németi–Molnár 2007. Németi János, Molnár Zsolt: A tell telepek fejlődése és vége a Nagykárolyi síkságon és az Ér völgyében. Cluj-Napoca, 2007.
- Ordentlich et al 2014. Ivan Ordentlich, Marian Lie, Călin Ghemiș: Otomani „Cetățuie=Várhegy”, Bihor County. In: Florin Gogăltan, Cristina Cordoș, Ana Ignat (Eds.): *Bronze Age Tell, Tell-Like and Mound-Like Settlements on the Eastern Frontier of the Carpathian Basin. History of Research*. Cluj-Napoca, 2014. 139–147.
- Parádi 1963. Parádi Nándor: Magyarországi pénzleletes középkori cserépedények (XI–XVII. század). In: *Archeológiai Értesítő*, 90. (1963) 2. sz. 205–251.
- Sümegei 1998. Sümegei Pál: Az utolsó 15000 év környezeti változásai és hatásuk az emberi kultúrákra Magyarországon. In: Ilon Gábor (szerk.): *A régésztechnikusok kézikönyve*. Szombathely, 1998. 367–397.
- V. Szabó 2004. V. Szabó Gábor: Ház, település és településszerkezet a késő bronzkori (Rei. Bz. D, HA, HB periódus) Tisza-vidéken – Houses, Settlements, and Settlement Structures in the Tisza Region of the Late Bronze Age (Periods BD, HA, HB). In: Nagy Emese Gyöngyvér, Hajdú Zsigmond, Dani János (szerk.): *ΜΩΜΟΣ II. Óskoros kutatók II. összefoglaló konferenciakötete*. Debrecen, 2004. 137–170.

- V. Szabó 2017. A Gáva-kerámiastílus kora. Az Alföld a hajdúböszörményi szitulák földbekerülésének időszakában. – The Age of the Gáva Pottery Style. The Great Hungarian Plain in the Time of the Burying of the Hajdúböszörmény Situlae. In: V. Szabó Gábor, Bálint Marianna, Váczi Gábor (szerk.): A második hajdúböszörményi szitula és kapcsolatrendszere – The Second Situla of Hajdúböszörmény and Its Relations. Bp.–Hajdúböszörmény, 2017. (Studia Oppidorum Haidonicalium XIII.) 231–278.
- Vörös 1985. Vörös Gabriella: Hunkori szarmata temető Sándorfalva–Eperjes. In: A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1982–83/1. Szerk.: Trogmayer Ottó. Szeged, (1985). 129–171.